
МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

Одеський національний медичний університет

Наукова бібліотека

**Марморштейн Менасій Ісаакович
(1872 р.н.)**

Науковий співробітник ОНМедУ

Біобібліографічний покажчик

Одеса
2026

УДК 016: 61(092)
М25

Серія заснована в 2024 році

Укладачі (співробітники бібліотеки ОНМедУ):

Романюк Оксана Олександрівна – зав. довідково-бібліографічним відділом (ДБВ)

Онікієнко Вікторія Григорівна – зав. сектором ДБВ

Погоріла Оксана Петрівна – зав. сектором ДБВ

Швидка Яна Вільямівна – зав. сектором ДБВ

М25

Менасій Ісаакович Марморштейн – науковий співробітник ОНМедУ, лікар, дослідник, виконавець першої успішної ендокардіальної кардіостимуляції : біобібліографічний показчик / укладачі : Романюк О. О., Онікієнко В. Г., Погоріла О. П., Швидка Я. В. ; передмова : Романюк О. О. Одеса, 2026. 24 с. (Вчені ОНМедУ ; вип. 3).

УДК 016: 61(092)

Біобібліографічний показчик містить відомості про життєвий і творчий шлях Менасія Ісааковича Марморштейна – наукового співробітника ОНМедУ, лікаря, дослідника, виконавця першої успішної ендокардіальної кардіостимуляції. Видання розраховане на науковців, викладачів, аспірантів, студентів медичних вузів.

© Романюк О. О., Онікієнко В. Г., Погоріла О.П., Швидка Я. В., 2026

© Романюк О. О., передмова, 2026

© ОНМедУ, 2026

Зміст

Передмова	4
Короткі біографічні відомості.....	5
Основні дати наукової діяльності Марморштейна М.І.	11
Наукові праці Марморштейна М.І.....	12
Іменний покажчик співавторів.....	15
Французькою	15
Література.	16
Додатки.....	20

ПЕРЕДМОВА

Дане видання є третім випуском, що продовжує серію біобібліографічних покажчиків «Вчені ОНМедУ» і присвячене науковому співробітнику ОНМедУ, лікарю і досліднику електричної стимуляції серця Марморштейну Менасію Ісааковичу.

Покажчик складається з 2-х розділів:

- 1) Розділ «Короткі біографічні відомості» містить відомості про життя і науковий шлях вченого;
- 2) Розділ «Наукові праці» – наукові статті вченого. Документи розташовано в хронологічному порядку. В межах року записи структуровано за алфавітом наступним чином – спочатку документи українською, потім іншими мовами.

Бібліографічний опис документів здійснений відповідно до вимог ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання». Документи, які не представлені в фондах бібліотеки ОНМедУ, позначені астериском (*).

Допоміжний апарат представлений іменним покажчиком співавторів. Іменний покажчик структурований за алфавітом і складається із прізвищ співавторів, поданих мовою оригіналу (спочатку документи українською, потім іншими мовами – кирилицею і латиницею), з посиланнями на відповідну сторінку і номер запису – через косу риску (/).

В додатках представлені фото документів з Державного архіву Одеської області.

О. О. Романюк

КОРОТКІ БІОГРАФІЧНІ ВІДОМОСТІ

Менасій Ісаакович Марморштейн народився 27 вересня 1872 або 1874 року в м. Одеса в родини міщанина. Щодо точності дати народження... за даними диплома лікаря Марморштейн Менасій Ісаакович народився 27 вересня 1874 р [1, арк. 34], ці самі відомості ми зустрічаємо і в усіх дореволюційних «Російських медичних списках, виданих управлінням Головного Лікарського Інспектора Міністерства Внутрішніх справ» (рос.) з 1905 по 1916 рр. [2–12]. Водночас в анкетному листі, що був заповнений власноруч при вступі на роботу до Одеського медичного інституту, Менасій Ісаакович вказує іншу дату народження – 27 вересня 1872 р. [13, арк.136]. Ці ж відомості щодо року народження лікаря зустрічаємо в першому післяреволюційному «Переліку медичних лікарів 1924 року» [14, с.520] і в довідкових виданнях радянського періоду [15, с.244; 16, с.199]. Також згодом трансформації зазнало й ім'я вченого – «Менасій» перетворилося на більш звичне для нас «Михайло».

6 жовтня 1890 р. Менасій Ісаакович був прийнятий до l'Ecole des hautes études commerciales в Парижі. У французьких газетах за жовтень 1890 р. читаємо: «l'Ecole des hautes études commerciales. За конкурсом, відкритим 6 жовтня 1890 року для вступу до школи вищого комерційного навчання, на умовах, визначених указом від 22 липня 1890 року та міністерським наказом від 24 липня наступного року, були прийняті до цієї школи в порядку заслуг, наступні кандидати...100 – Марморштейн» [17, р.2.]. З 28 серпня 1897 р. по 7 серпня 1900 р. Марморштейн М. І. навчається в Імператорському університеті м. Казань на медичному факультеті [18, с.1439]. 21 травня 1900 р. студент Імператорського Казанського університету Марморштейн М. І. прибуває із Казані до Одеси і зупиняється в будинку Диханової за адресою: вул. Єврейська, 38 [19, арк. 71], а 31 серпня 1900 р. вибуває із Одеси до Харкова [19, арк.320] де продовжує навчання на медичному факультеті в Імператорському Харківському університеті впродовж 1900–1903 рр. [20, с.50; 21, с.67; 22, с.67; 23, с.97]. 14 листопада 1903 р. Менасій Ісаакович отримує диплом лікаря з відзнакою і «з усіма привілеями» [1, арк.34] і

з 1904 року розпочинає приватну лікарську практику за адресою мешкання : м. Одеса, вул. Успенська, 37 [24, с. 78]. У 1904 р. в «Практичному лікарі» (рос.) виходять статті Менасія Ісааковича – *«До питання про перикардит»* і *«Декілька слів про дію гризерину при туберкульозі і тифі»*, в якій на практичних прикладах він розвінчує користь гризерину при лікуванні хворих на туберкульоз та тиф, спростовуючи таким чином висновки Küslner'a. З 1905 р. по 1906 р, крім приватної практики, лікар Марморштейн М. І. також працює в Єврейській лікарні м. Одеси [2, с. 226; 3, с. 232; 24, с. 78; 25, с. 78]. В 1905 році в «Практичному лікарі» виходить дві його статті. Перша *«Вимірювання кров'яного тиску за допомогою тонометра Gärther'a при асистоліях»* з описом спостереження 73 хворих із відділення лікаря Шапошникова Б. М. Одеської Єврейської лікарні. Марморштейн М. І. приходить до висновку, що «при асистоліях кров'яний тиск не завжди є зниженим, спостерігалися випадки підвищеного тиску, які неможливо пояснити виключно перешкодами із сторони артеріальної системи». У другій статті *«Про напруженість пульсу при звуженні двостулки»* автор зазначає, що «зазвичай приймають, що пульс при st. mitralis майже завжди або залишається малим, або нічим не відрізняється від нормального». В деяких хворих, яких спостерігали у відділенні лікаря Шапошникова Б. М., був різко виражений напружений пульс. Використовуючи сфігмограф і сфігмоманометр, і клінічні спостереження за хворими, Марморштейн приходить до висновку, що «супротив у венозній системі не залишився без впливу на артеріальний тиск» і щодо пасивної ролі артеріальної судинної системи у справі компенсування звуження лівого венозного отвору, а «правий шлуночок і ліве вушко – головні компенсаторні активні агенти, що приймають участь в компенсації звуження лівого венозного отвору».

На ряду із лікарською практикою Менасій Ісаакович займається дослідженнями – впродовж декількох років з 1906 р. в фізіологічній лабораторії проф. Вериги він вивчає вплив подразнення електричним струмом ендокарду собак, «мається на увазі зміна ритму серця в залежності від точно в

анатомічному відношенні локалізованого подразнення в тому чи іншому відділі порожнини серця»». Дослідження проводилися в умовах збереження цілісності грудної клітини. Йдеться про фізіологічний кабінет, який очолював проф. Веріго Б. Ф., що був розташований на розі вулиць Херсонської (нині вул. Пастера) і Ольгіївської [25,с.103]. Всього в цій лабораторії впродовж 1906–1914 рр. було проведено більш ніж 200 досліджень. Також Менасій Ісаакович проводить вивчення руху крові і вимірювання кров'яного тиску в порожнинах серця тварин за допомогою серцевих зондів нової власної конструкції. Відомий механік Новоросійського університету Йосип Андрійович Тимченко втілює в життя конструкцію цього прибору [13, арк.137]. В 1906 р. в «Російському лікарі» вийшла стаття Менасія Ісааковича *«До питання щодо гострого розширення серця»*, в якій він приводить опис двох випадків розширення серця під впливом психічного шоку, а також робить огляд літератури із зазначеного питання. У 1907 р. у французькому журналі «Revue de Médecine» виходить стаття лікаря Марморштейна *«Contribution à l'étude du cancer pancréatique et de la dégénérescence du foie au cours du cancer du Pancréas»*, в якій він досліджує рак підшлункової залози, зокрема дегенерацію печінки при цьому захворюванні.

В 1908 р. Менасій Ісаакович одружився із Беттею Йосипівною Фаерштейн-Шенкер (1886 р.н.) – дочкою одеського міщанина Фаерштейна-Шинкера Йосипа Шимоновича і Хаї Леї Фаерштейн-Шенкер [27, арк.225] і 27 червня 1909 р. у подружжя народилася дочка Фанні [28, арк.69].

З 1908 р. і впродовж майже 15 років Менасій Ісаакович працює амбулаторним лікарем в лікарні при Каспировській общині Червоного Хреста, згодом виконує обов'язки зав. амбулансом лікарні і виборного голови колегії амбулаторних лікарів цієї ж лікарні [5, с.254; 7, с.254; 12, с.199; 13, с.136]. Як приватний лікар Менасій Ісаакович приймає хворих за адресою : м. Одеса, вул. Пушкінська, 8, де він мешкав аж до 1911 р. [28, с.436; 29, с.476].

6 жовтня 1909 р. Марморштейн М.І. подає прохання декану медичного факультету Імператорського Новоросійського університету Одеси на допущення

до складання іспитів для отримання звання докторанта [1,арк.16]. 16 грудня 1909 р. Марморштейн М.І. проходить «Словесне випробування», тобто складає усні іспити з медичних дисциплін на медичному факультеті в Імператорському Новоросійському університеті Одеси [1, арк.1]. 12 березня 1911 р. Марморштейн М.І. приступає до складання практичних іспитів з медичних дисциплін [1, арк.12], але впродовж квітня-червня 1911 р. Менасій Ісаакович хворіє на черевний тиф з ускладненнями через що не встигає вчасно скласти усі практичні іспити [1, арк.13]. Він подає прохання декану медичного факультету про відтермінування строків складання іспитів і отримує схвальне рішення. З 12 березня 1912 р. Марморштейн М. І. продовжує складання практичних іспитів з медичних дисциплін [1, арк.12] і вже 8 жовтня 1912 р. отримує посвідчення про успішну здачу іспитів на ступінь доктора медицини, в якому зокрема зазначено, що для отримання цього ступеню лікар має представити і захистити дисертацію [1, арк.17]. Відомостей щодо захисту дисертації немає.

З 1911 року Менасій Ісаакович мешкає та проводить прийом хворих як фахівець з внутрішніх хвороб та хвороб серця, кровоносної системи і легень за адресою : м. Одеса, вул. Рішельєвська, 48. Крім того, продовжує працювати лікарем амбуланса в Касперовській общині Червоного хреста [30, с.463; 31, с.100; 32, с. 84; 33, с.7,17,22].

В 1921 р. Марморштейн М. І. поступає на службу до Одеського медичного інституту на кафедру клінічної і експериментальної медицини [13,с.136]. Згідно з наказом № 33 від 22.03.1924 р. по Одеському Державному медичному інституту лікар Марморштейн М. І. – науковий співробітник науково-дослідницької кафедри експериментальної медицини (секція терапії). Очолював кафедру проф. В. П. Філатов [34, арк.33]. В лабораторії патологічної фізіології ОМІ Марморштейн М. І. продовжує проводити дослідження з вивчення локалізованих подразнень серця (механічного і електричного) і руху крові в порожнинах серця при введенні серцевих зондів нової конструкції. В наукових публікаціях 1926 р., а саме *«До питання вивчення об'ємних коливань у порожнинах серця за*

допомогою зондів нової конструкції», дослідником представлена конструкція серцевого зонду, розробленого вченим власноруч (з описом і малюнками) і описаний сам метод введення монометричних зондів в порожнину серця. На засіданні кафедри від 19 червня 1926 р. Менасій Ісаакович пропонує кафедрі взяти на себе експлуатацію кардіотонометра Марморштейна. Співробітники кафедри відклали це питання до з'ясування «юридичного боку справи» [35, арк.21]. Наразі подальша судьба прибору невідома.

Впродовж 1927 по 1936 рр. з під-пера Менасія Ісааковича виходить ряд наукових публікацій з результатами власних досліджень французькою в «Journal de Physiologie et de Patologie Générale» и «Revue de Medicine». А саме: «*Contribution a l'étude des excitations électriques localisées sur le cœur en rapport avec la topographie de l'innervation du cœur chez le chien*» (1927), в якій автор робить внесок у вивчення локалізованих електричних збуджень на серці у зв'язку з топографією іннервації серця у собаки, «*La technique expérimentale de la method des excitations localisées sur les nerf lies al'appareil ganaglionnaire chez le chien*» (1928) – описується експериментальна техніка методу локалізованих збуджень на нервах, пов'язаних з гангліозним апаратом у собаки [20], «*Contribution a l'étude topographo-anatomique du nerf dépresseur chez le lapin*» (1929) – проводиться топографо-анатомічне дослідження депресорного нерву у кролика, «*Contribution a l'étude du nerf dépresseur et nerf sinusien de hering chez le chien*» (1933) – автор робить свій внесок у вивчення депресорного нерву та синусового нерву Герінга у собаки. У 1934 р. у співавторстві із М. Loukatscher, М. Tschernik виходять дві статті – «*Influence des nerfs dépresseur et sinusien sur le coeur chez le chien*» – вплив депресорного та синусового нервів на серце у собаки і «*Excitation du nerf dépresscur situé sur le tronc vago-sympathique chez le chien*» – описується вивчення збудження депресорного нерва, розташованого на вагосимпатичному стовбурі у собаки. У 1936 р. «*Contribution à l'étude des delicat experience du Coeur chez le chien*» – вивчення тонкощів роботи серця у собак.

Впродовж 1933-1936 рр. Марморштейн М. І. працює в лабораторії патологічної фізіології ОМІ, згодом очолює експериментальну лабораторію Інституту патології і гігієни праці. В 1934-1936 рр. в лабораторії кафедри профгігієни Одеського медичного інституту під керівництвом лікаря Марморштейна М. І. було проведено ряд досліджень, що лягли в основу кандидатської дисертації зав. амбулансом госпітальної терапевтичної клініки Одеського медичного інституту Черник Малки Мойсеївни *«До питання анатомо-фізіологічної ролі вертебрального нерву»* (рос). В дисертації Черник М. М. зокрема описує методику Марморштейна – «Перед тим, як описувати отримані нами анатомічні факти, необхідно трохи зупинитися на анатомо-хірургічній техніці, що відкриває доступ до сплетення, що оточує підключичну артерію ... Методика Марморштейна дає можливість, зберігши повністю топографо-анатомічне розташування нервових елементів в шийній фасціальній пластині, що містить нервово-судинний пучок, піддавати подразненню різні відділи сплетення підключичної артерії [36, с. 2].

З 1937 р. Марморштейн М. І. працює в Українському інституті експериментальної медицини м. Харкова у званні доцента. Він продовжує дослідження і саме в цей період виходить наукова публікація Менасія Ісааковича *«До питання експериментальної дилатації серця (в собаки)»* в «Експериментальній медицині».

Відомості щодо подальшого життя, дати смерті і місця захоронення вченого на жаль поки невідомі.

В березні 2024 р. Історико-топонімічна комісія при Виконавчому комітеті Одеської міської ради затвердила рішення про встановлення меморіальної дошки і 27 вересня 2024 р. продюсер Алекс Гутмахер, Одеський національний медичний університет за підтримки Одеської міської ради урочисто встановили меморіальну дошку, присвячену Михайлу Ісааковичу Марморштейну на вул. Рішельєвській, 48 в м. Одеса.

Основні дати наукової діяльності Марморштейна М.І.

1890 р. (жовтень)	Прийнятий до l'Ecole des hautes études commerciales в Парижі
1897 р (28 серпня) – 1900 р (7 серпня)	Навчався на медичному факультеті в Імператорському Казанському університеті. Переведений в Імператорський Харківський університет
1900–1903 рр	Навчався на медичному факультеті Імператорського Харківського університету, закінчивши 5-й, 7-й і 9-й семестри
1903 р. (листопад)	Отримав диплом лікаря з відзнакою
1904 р	Розпочинає приватну практику за адресою проживання : м. Одеса, вул. Успенська, 37
1906 –1914рр.	Вивчає вплив подразнення електричним струмом на ендокард собак, всього було проведено більш ніж 200 досліджень.
1907–1909 рр.	Займається приватною практикою за адресою: м. Одеса, вул. Пушкінська, 8. і працює лікарем амбуланса в Касперовській общині Червоного хреста
1912р. (8 жовтня)	Отримує посвідчення про успішну здачу іспитів на ступінь доктора медицини, в якому зокрема зазначено, що для отримання цього ступеню лікар має представити і захистити дисертацію. Відомостей про захист дисертації немає
1912 – 1920р.	Лікар Марморштейн М. І. мешкає за адресою : м. Одеса, вул. Рішельєвська, 48. Працює в лікарні при Каспировській общині Червоного Хреста, виконує обов'язки зав. амбулаторного відділення і має вільну практику
1921–1936 рр.	Працює в Одеському медінституті науковим співробітником секції терапії науково-дослідницької кафедри експериментальної медицини, яку очолює проф. В. П. Філатов.
1937 р.	Марморштейн М. І. має звання доцента і працює в Українському інституті експериментальної медицини (м.Харків)

НАУКОВІ ПРАЦІ МАРМОРШТЕЙНА М.І.

-1904-

1. Марморштейн М. Несколько слов о действии гризерины при туберкулезе и тифе. *Практический врач*. 1904. № 49.

-1905-

2. Марморштейн М. Измерение кровяного давления помощью тонометра Gärther'a при асистолиях. *Практический врач*. 1905. № 30. С. 595–596.
3. Марморштейн М. Измерение кровяного давления помощью тонометра Gärther'a при асистолиях : окончание. *Практический врач*. 1905. № 32. С. 639–640.
4. Марморштейн М. О напряженности пульса при сужении двустворки. *Практический врач*. 1905. № 23. С. 454–455.
5. Марморштейн М. О напряженности пульса при сужении двустворки : продолжение. *Практический врач*. 1905. № 24. С. 476–478.
6. Марморштейн М. О напряженности пульса при сужении двустворки : окончание. *Практический врач*. 1905. № 25. С. 498–500.

-1907-

7. Marmostein M. Contribution à l'étude du cancer pancréatique et de la dégénérescence du foie au cours du cancer du Pancréas. *Revue de Médecine*. 1907. 10 Des. P. 1156–1172.*

-1923-

8. Марморштейн М. К учению о локализованном раздражении эндокарда электрическим током. *Журнал научно-исследовательских кафедр в Одессе*. 1923. Т. I, № 2. С. 6–8.

-1924-

9. Марморштейн М. К учению о комбинированной недостаточности аортальных и митральных клапанов. Сфигмокардиографические наблюдения. *Журнал научно-исследовательских кафедр в Одессе*. 1924. Вып. 6. С. 1–5.

-1925-

10. Марморштейн М. И. К учению об иннервации сердца у собак. *Журнал научно-исследовательских кафедр в Одессе*. 1925. № 1. С. 15–28.

-1926-

11. Марморштейн М. И. К вопросу изучения объемных колебаний в полостях сердца посредством зондов новой конструкции. *Журнал экспериментальной биологии и медицины*. 1926. № 8. С. 82–93.*
12. Марморштейн М. И. К учению о локализованном механическом и электрическом раздражении сердца у собаки. *Журнал экспериментальной биологии и медицины*. 1926. № 8. С. 94–104.*

-1927-

13. Marmostein M. Contribution a l'étude des excitations électriques localisées sur le cœur en rapport avec la topographie de l'innervation du cœur chez le chien. *Journal de Physiologie et de Patologie Générale*. 1927. T. 25, N 4 (Dec.). S. 617–625.*

-1928-

14. Marmostein M. La technique expérimentale de la method des excitations localisées sur les nerf lies al'appareil ganaglionnaire chez le chien. *Journal de Physiologie et de Patologie Générale*. 1928. T. 26, N 2 (Juin). S. 205–210.*

-1929-

15. Marmostein M. Contribution a l'étude topographo-anatomique du nerf dépresseur chez le lapin. *Journal de Physiologie et de Patologie Générale*. 1929. T. 27, № 4 (Dec.). S. 762–769.*

-1933-

16. Marmostein M. Contribution a l'étude du nerf dépresseur et nerf sinusien de hering chez le chien. *Journal de physiologie et de patologie générale*. 1933. T. 31, № 3 (Sept.). S. 734–746.

-1934-

17. Marmorstein M., Koulik N., Loukatscher M. Influence des nerfs dépresseur et sinusien sur le coeur chez le chien. *Journal de Physiologie et de Pathologie Generale*. 1934. – Vol. 32, N 4. – P. 1128–1139.*
18. Marmorstein M., Loukatscher M., Tschernik M. Excitation du nerf dépresscur situé sur le tronc vago-sympathique chez le chien. *Journal de Physiologie et de Pathologie Generale*. 1934. Vol. 32, N 4. P. 1140–1143.*

-1936-

19. Marmorstein M. I. Contribution à l'étude des delicat experience du Coeur chez le chien. *Revue de Medicine*. 1936. № 5. *

-1937-

20. Марморштейн М. І. До питання експериментальної дилатації серця (в собаки). *Експериментальна медицина*. 1937. № 5. С. 67–76.

Koulik N. 14/17

Loukatscher M. 14/17, 14/18

Tschernik M. 14/18

Література

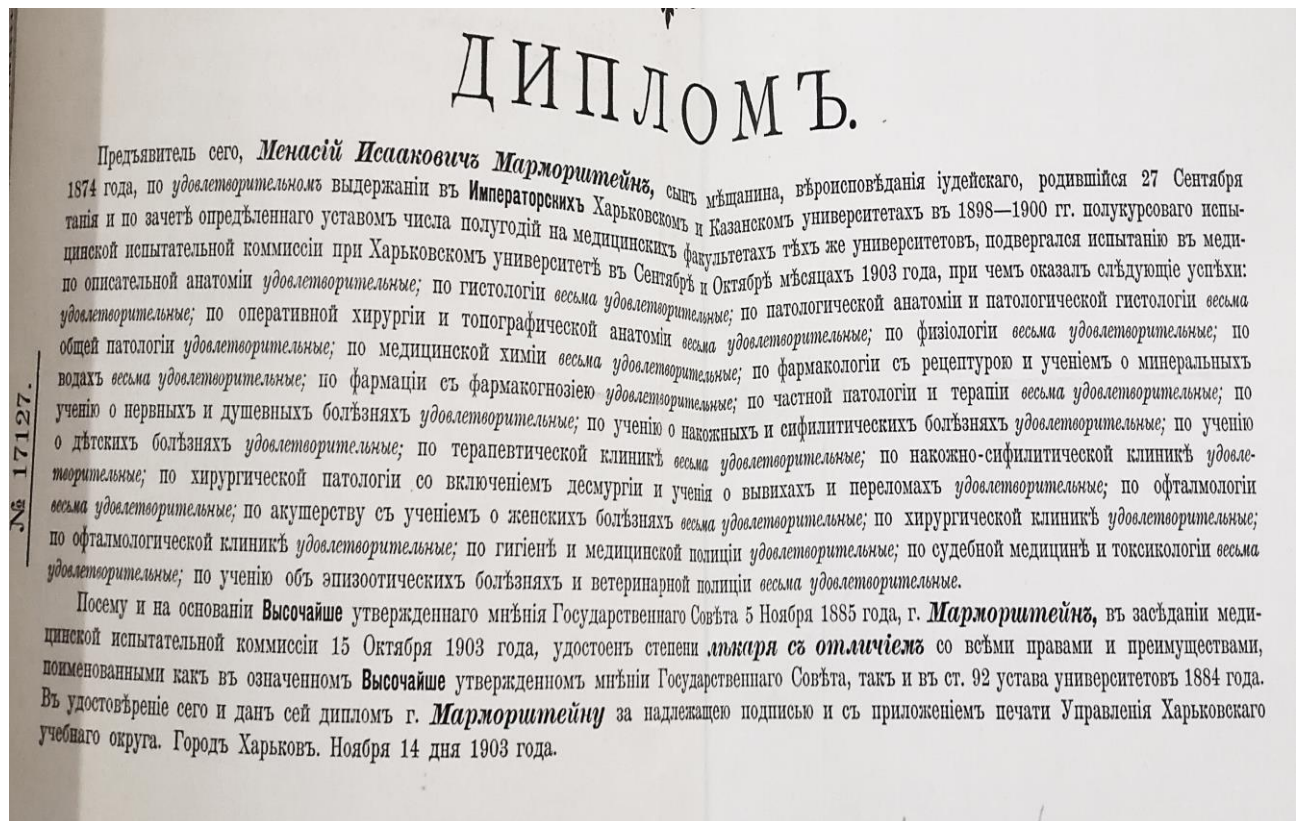
1. Личное дело Марморштейна М.И. державного испытания на степень доктора медицины. Начато 1909 г. *Державний архів Одеської області*. Фонд 45. Опис 20. Справа 92.
2. Российский медицинский список, изданный управлением Главного Врачебного Инспектора Министерства Внутренних Дел на 1905 год : (по сведениям к 1 марта 1905 г.) . С.-Петербург : Тип. Министерства Внутренних Дел, 1905. 681 с.
3. Российский медицинский список, изданный управлением Главного Врачебного Инспектора Министерства Внутренних Дел на 1906 год : списки врачей, ветеринарных врачей, зубных врачей, фармацевтов и аптек, по сведениям к 25 марта 1906 г. С.-Петербург : Тип. Министерства Внутренних Дел, 1906. 808 с.
4. Российский медицинский список, изданный управлением Главного Врачебного Инспектора Министерства Внутренних Дел на 1907 год : списки врачей, ветеринарных врачей, зубных врачей, фармацевтов и аптек, по сведениям к 15 мая 1907 г. С.-Петербург : Тип. Министерства Внутренних Дел, 1907. 768 с.
5. Российский медицинский список, изданный управлением Главного Врачебного Инспектора Министерства Внутренних Дел, на 1908 год : списки врачей, ветеринарных врачей, зубных врачей, фармацевтов и аптек по сведениям к 1 мая 1908 г. С.-Петербург : Тип. Министерства Внутренних Дел, 1908. 764 с.
6. Российский медицинский список, изданный управлением Главного Врачебного Инспектора Министерства Внутренних Дел на 1909 год : списки врачей, ветеринарных врачей, зубных врачей, фармацевтов и аптек, по сведениям к 15 марта 1909 г. С.-Петербург : Тип. Министерства Внутренних Дел, 1909. 877 с.

7. Российский медицинский список, изданный управлением Главного Врачебного Инспектора Министерства Внутренних Дел, на 1910 год : списки врачей, ветеринарных врачей, зубных врачей, фармацевтов и аптек по сведениям к 15 марта 1910 г. С.-Петербург : Тип. Министерства Внутренних Дел, 1910. 794 с.
8. Российский медицинский список, изданный управлением Главного Врачебного Инспектора Министерства Внутренних Дел, на 1911 год : списки врачей, ветеринарных врачей, зубных врачей, фармацевтов и аптек по сведениям к 10 марта 1911 г. С.-Петербург : Тип. Министерства Внутренних Дел, 1911. 875 с.
9. Российский медицинский список, изданный управлением Главного Врачебного Инспектора Министерства Внутренних Дел, на 1912 год : списки врачей, ветеринарных врачей, зубных врачей, фармацевтов и аптек по сведениям на 20 апреля 1912 г. С.-Петербург : Тип. Министерства Внутренних Дел, 1912. 930 с.
10. Российский медицинский список, изданный управлением Главного Врачебного Инспектора Министерства Внутренних Дел, на 1913 год : списки врачей, ветеринарных врачей, зубных врачей, фармацевтов и аптек по сведениям к 20 апреля 1913 г. С.-Петербург : Тип. Министерства Внутренних Дел, 1913. 953 с.
11. Российский медицинский список, изданный управлением Главного Врачебного Инспектора Министерства Внутренних Дел, на 1914 год : списки врачей, ветеринарных врачей, зубных врачей, фармацевтов и аптек по сведениям к 1 мая 1914 г. С.-Петербург : Тип. Министерства Внутренних Дел, 1914. 1091 с.
12. Российский медицинский список, изданный управлением главного врачебного инспектора министерства внутренних дел, на 1916 год : Списки врачей, ветеринаров, зубных врачей, фармацевтов и аптек по сведениям на 1 мая 1916 г. Петроград : Тип. Министерства внутренних дел, 1916. 1193 с.

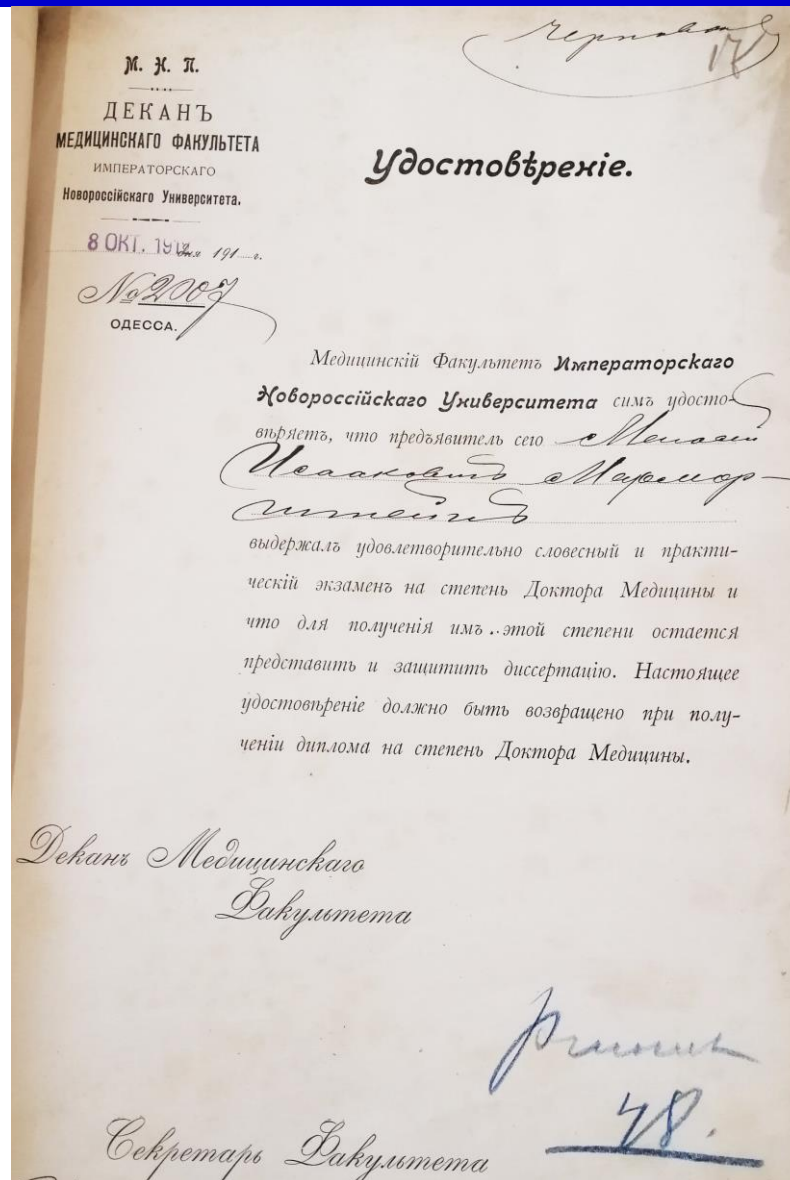
13. Анкеты преподавателей медицина. *Державний архів Одеської області*. Фонд Р-2147. Опис 1. Справа 18^а.
14. Список медицинских врачей С.С.С.Р. : (на 1 января 1924 года). М. : Изд. Народного комиссариата здравоохранения Р.С.Ф.С.Р., 1925. 827 с.
15. Наука и научные работники СССР : справочник / под ред. : С. Ф. Ольденбурга, Е. Ф. Карского. Ленинград, 1928. Ч. 6. Научные работники СССР без Москвы и Ленинграда. 810 с.
16. Наукові установи та організації УСРР / Держ. Плянова Комісія УСРР. Харків, 1930. 404 с.
17. La Liberte. 1890. Lundi 13 Oct.
18. Преподаватели, учившиеся и служившие в Императорском Казанском университете (1805–1903 г.г.) : материалы для истории университета. Часть 1 : Выпуск 3 (1885–1903 г.г.) / собрал А. И. Михайловский лектор английского языка при И. Казанском университет. Казань : Типо-литография Императорского ун-та, 1908. 1647 с. (К столетней годовщине Казанского университета).
19. Канцелярия Одесского полицмейстера по секретному столу. Справки о прибывших в г. Одессу иногородних студентах и о предоставлении градоначальнику списков о них. *Державний архів Одеської області*. Фонд 314. Опис 1. Справа 213.
20. Алфавитный список студентов и посторонних слушателей Императорского Харьковского университета за 1900-1901 академич. год. Харьков : Университетская типография, 1900. 108 с.
21. Алфавитный список студентов и посторонних слушателей Императорского Харьковского университета за 1901-1902 академич. год. Харьков : Университетская типография, 1901. 140 с.
22. Алфавитный список студентов и посторонних слушателей Императорского Харьковского университета за 1902-1903 академич. год. Харьков : Университетская типография, 1902. 140 с.

23. Отчет о состоянии и деятельности Императорского Харьковского Университета за 1903 год. Б.м., [1903]. 192 с.
24. Вся Одесса : адресная и справочная книга г. Одессы на 1904/5-й год. Одесса : изд. Л.А. Лисянского, 1905. Ч. Вторая. Медицинский отдел. 285 с.
25. Вся Одесса : адресная и справочная книга г. Одессы на 1906 г. Одесса : изд. Л.А. Лисянского, [1906]. 286 с.
26. Метрическая книга Одесского раввината о браках на 345 листов 1908 г. *Державний архів Одеської області*. Фонд 39. Опис 2. Справа 128.
27. Раввинат рождение г. Одесса. *Державний архів Одеської області*. Фонд 39. Опис 5. Справа 131а.
28. Вся Одесса : адресная и справочная книга г. Одессы на 1908 г. Одесса : изд. Л.А. Лисянского, [1907]. 294 с.
29. Вся Одесса : адресная и справочная книга г. Одессы на 1910 г. Одесса : изд. Л.А. Лисянского, [1909]. 489 с.
30. Вся Одесса : адресная и справочная книга г. Одессы на 1911 г. Одесса : изд. Л.А. Лисянского, [1910]. 491 с.
31. Вся Одесса : адресная и справочная книга всей Одессы с отделом Одесский уезд на 1912 год. Одесса : изд. Одесские новости, [1912]. 1236 с.
32. Вся Одесса : адресная и справочная книга всей Одессы с отделом Одесский уезд на 1914 г. Одесса : Одесские новости, 1914. Отд. 1. 1403 с.
33. Медицинский указатель г. Одессы : справочное издание. Одесса, 1914. 87 с.
34. Приказы по Одесскому медицинскому институту за 1924 г. *Державний архів Одеської області*. Фонд Р-2147. Опис 1. Справа 48.
35. Протоколы заседаний кафедры клинической и экспериментальной медицины за 1926 год. *Державний архів Одеської області*. Фонд Р-2147. Опис 2. Справа 24.
36. Черник М. К вопросу об анатомо-физиологической роли вертебрального нерва : дис... канд. мед. наук. Одесса, 1940. 102 с.

ДОДАТКИ

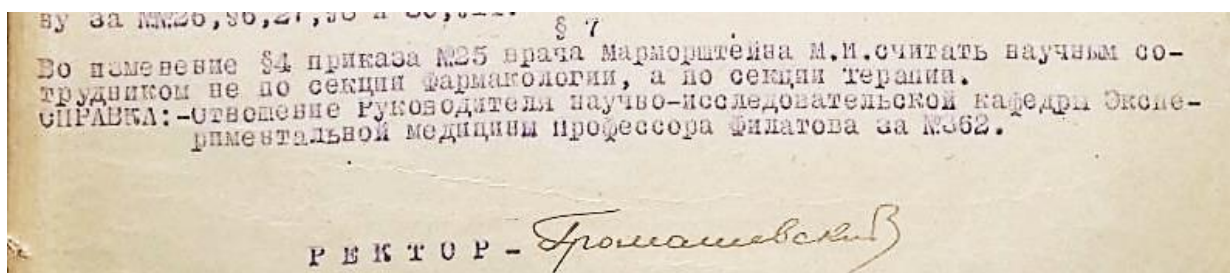
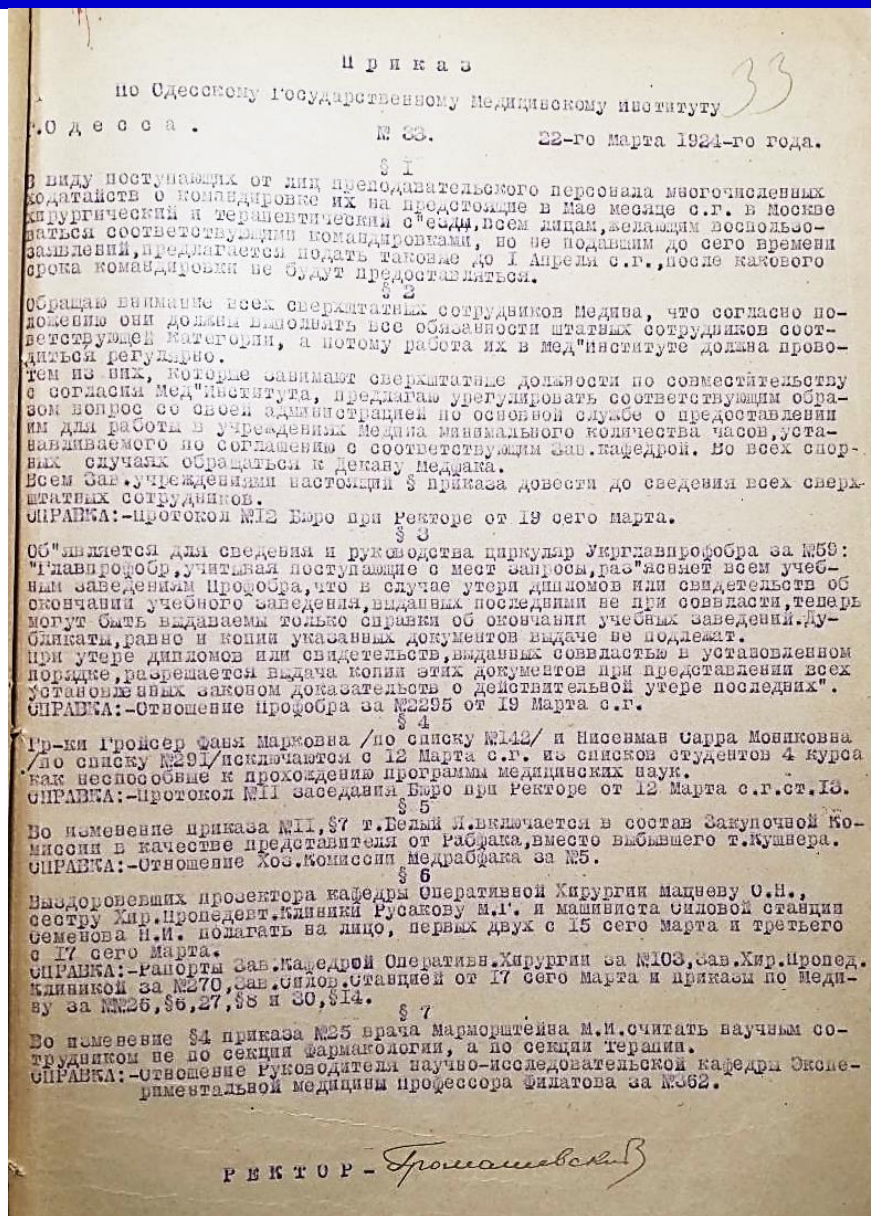
Личное дело Марморштейна М.И. державного испытания на степень доктора медицины. Начато 1909 г. *Державний архів Одеської області*. Фонд 45. Опис 20. Справа 92. Арк.34.

Личное дело Марморштейна М.И. державного испытания на степень доктора медицины. Начато 1909 г. Державний архів Одеської області. Фонд 45. Опис 20. Справа 92. Арк.17.

[illegible]

Анкеты преподавателей медуниверситета. *Державний архів Одеської області*. Фонд Р-2147. Опис 1. Справа 18^а. Арк. 137.

Приказы по Одесскому медицинскому институту за 1924 г. Державний архів Одеської області. Фонд Р-2147. Опис 1. Справа 48. Арк. 33.

Протокол адміністративного
засідання Кадрової Комісії і Експерт.
Медична від 19/ІІ. 26. № 21

Присутні: Проф. Філатов, Лавров, Мар-
морштейн, Сивавра, Димитренко, Рыжиков,
д-р Цыкуленко, Фішер, аспир. Леонид, Преобра-
женский.

Список

I. Канцелярія в аспират-
турі.

II. Президиум повідомив о тому, що
всіх присутніх повідомив про стан де-
ла, а також про те, що в аспиратурі
всіх присутніх було вже закінчено
об'єктивне об'єктивне.

III. Президиум повідомив, що в аспиратурі
всіх присутніх було вже закінчено
об'єктивне об'єктивне.

IV. Президиум повідомив, що в аспиратурі
всіх присутніх було вже закінчено
об'єктивне об'єктивне.

V. Президиум повідомив, що в аспиратурі
всіх присутніх було вже закінчено
об'єктивне об'єктивне.

Розглянуто справу - в справу
Кадрової Комісії і Експерт.
Медична від 19/ІІ. 26. № 21

Розглянуто справу - в справу
Кадрової Комісії і Експерт.
Медична від 19/ІІ. 26. № 21

Розглянуто справу - в справу
Кадрової Комісії і Експерт.
Медична від 19/ІІ. 26. № 21

Розглянуто справу - в справу
Кадрової Комісії і Експерт.
Медична від 19/ІІ. 26. № 21

Розглянуто справу - в справу
Кадрової Комісії і Експерт.
Медична від 19/ІІ. 26. № 21

Протокол адміністративного
засідання Кадрової Комісії і Експерт.
Медична від 19/ІІ. 26. № 21

Присутні: Проф. Філатов, Лавров, Мар-
морштейн, Сивавра, Димитренко, Рыжиков,
д-р Цыкуленко, Фішер, аспир. Леонид, Преобра-
женский.

Список

I. Канцелярія в аспират-
турі.

II. Президиум повідомив о тому, що
всіх присутніх повідомив про стан де-
ла, а також про те, що в аспиратурі
всіх присутніх було вже закінчено
об'єктивне об'єктивне.

III. Президиум повідомив, що в аспиратурі
всіх присутніх було вже закінчено
об'єктивне об'єктивне.

IV. Президиум повідомив, що в аспиратурі
всіх присутніх було вже закінчено
об'єктивне об'єктивне.

V. Президиум повідомив, що в аспиратурі
всіх присутніх було вже закінчено
об'єктивне об'єктивне.

Протоколы заседаний кафедры клинической и экспериментальной медицины за
1926 год. Державний архів Одеської області. Фонд Р-2147. Опис 2. Справа 24.
Арк.21.